ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

CEZA HUKUKU BİLGİSİ

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Dr. Öğr. Üyesi Reşit KARAASLAN

Hukuka Aykırılığın Anlamı ve Tipiklikle İlişkisi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

❖ Hukuka aykırılık, hukuka (hakka) karşı gelme, onunla çatışma hâlinde olma demektir. İşlenen fiile hukuk düzeni tarafından cevaz verilmemesi, fiilin bütün hukuk düzeni ile çelişki ve çatışma hâlinde bulunmasını ifade eden hukuka aykırılık, suçun yapısında tipe uygunluktan sonraki ikinci inceleme aşamasını oluşturmaktadır.

Hukuka Uygunluk Nedenleri

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Hukuka uygunluk nedenleri TCK'nın genel hükümler kısmında 24-26. maddeler arasında düzenlenmiştir.

Hukuka Uygunluk Nedenleri

Bu kapsamda hukuka uygunluk nedeni olarak;

•görevin ifası (m. 24/1),
•meşru savunma (m. 25/1),
•hakkın kullanılması (m. 26/1)
•ilgilinin rızası (m. 26/2)

şeklinde dört adet kuruma yer verilmiştir.

Görevin İfası

● Görevin ifası, bir hukuka uygunluk nedeni olarak Türk Ceza Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenmiştir.

● Görevin ifası hukuka uygunluk nedeni bakımından, hukuk sistemimizde pek çok örnek bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, kolluğun zor ve silah kullanmasına ilişkindir. Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenmiştir.

Meşru Savunma

Meşru savunmanın şartları 25. maddenin ilk fıkrasında gösterilmiştir. Bunları;

❖ saldırıya ilişkin şartlar ve
❖ savunmaya ilişkin şartlar

olmak üzere ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

Meşru Savunma

❖ Bir davranışın saldırı olarak nitelendirilebilmesi için haksız olması gerekir. Saldırının hukuka aykırı olması yeterli olup, ayrıca suç teşkil etmesi aranmaz.

❖ Saldırı bir insandan kaynaklanmalıdır.

Meşru Savunma

❖ Bu saldırı mevcut olmalı veya gerçekleşmesi ya da tekrarı kesin olmalıdır. Gerçekleşmekte olan, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan saldırılara karşı meşru savunmada bulunulabilir.

❖ Saldırı kişilere ait herhangi bir hakka yönelik olmalıdır. Meşru savunma kişilere ait bütün haklara yönelik saldırılar bakımından söz konusu olabilir.

Meşru Savunma

● Saldırı ile bunu savuşturmaya yönelik savunma arasında orantının bulunması meşru savunmanın diğer şartını oluşturmaktadır.

❖ Bu koşul, savunmanın meşruluğunun esasını oluşturmaktadır. Savunmanın hukuka uygun olabilmesi için savunma hareketinin, maruz kalınan saldırıyı defedecek ölçüde olmasını gerektirir. Ölçüsüzlük hâlinde savunmada sınır aşılmış olur.

Meşru Savunma

❖ Savunmanın saldırıyı defedecek ölçüde olup olmadığı "o andaki hâl ve koşullara göre" belirlenmelidir. Bu değerlendirme yapılırken saldırı ve savunmada kullanılan araçlar ile saldırı ve savunmanın yöneldiği hukuki değerler arasında bir orantının bulunup bulunmadığı göz önünde tutulabilirse de bunlar savunma ile saldırı arasındaki orantının belirlenmesinde kesin bir kanaate götürmez.

Hakkın Kullanılması

❖ TCK'nın 26. maddesinin 1. fıkrasına göre; "Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez". Hukuk düzeni kişilere herhangi bir konuda belirli bir hak tanımış ve bu hakkın sınırları içerisinde bir fiil gerçekleştirilmişse, artık hakkın kullanımını oluşturan fiiller hakkında hukuka aykırılık değerlendirilmesinde bulunulamaz. Zira bir fiilin işlenmesine cevaz veren hukuk düzeni aynı zamanda onu yasaklayamaz.

İlgilinin Rızası

➔ Kişinin rızasının üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olması gereklidir. Hukuk düzeni kişilere, her hak üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisi vermemektedir.

İlgilinin Rızası

➔ Rıza beyanı açık bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

➔ Beyanda bulunan kişinin, rızaya ehil olması gerekir (anlama kabiliyeti): Kural olarak, her ayırt etme yeteneği bulunan kişi rıza açıklamasında bulunabilir.

Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata

● Bazı durumlarda kişi, bir hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarının gerçekleştiğini düşünmesine rağmen, bu şartlar aslında gerçekleşmemiş olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata söz konusu olmaktadır (TCK m. 30/3).

Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata

● Örneğin, karanlıkta kendisine doğru hızla yaklaşan bir kişiye, kendisine saldırıda bulunacağı inancıyla, fiziki müdahalede bulunan bir kişinin hareketi.

Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata

● Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında kaçınılmaz bir hataya düştüğünde kişinin kasten hareket ettiği söylenemez. Kişinin gerçekleştirdiği hareket ile ilgili olarak daha dikkatli ve özenli davranması durumunda neticenin gerçekleşmeyeceği söylenebiliyorsa, başka bir ifade ile suçun taksirli şekli kanunda düzenlenmiş ise kişi bu suçtan dolayı sorumlu olur.

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

❖ Yukarıda verilen örnek çerçevesinde kişi, daha dikkatli ve özenli davrandığında kendisine doğru koşarak gelen kişinin bir saldırı gerçekleştirmeyeceğini öngörebilecek durumda ise taksirle yaralama suçundan dolayı sorumlu tutulacaktır.

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Hukuka Uygunluk Nedeninin Varlığında veya Sınırında Hata

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

❖ Kişi bazı durumlarda, gerçekleştirdiği hareketin şartlarında herhangi bir hata içerisinde bulunmamasına rağmen, kanunda gerçekleştirdiği fiile izin veren bir hukuka uygunluk nedeninin bulunduğunu düşünerek hareket edebilir.

❖ Bu husus, TCK m. 30/4 (haksızlık yanılgısı) çerçevesinde değerlendirilir.

❖ Haksızlık yanılgısının varlığı ve kaçınılmazlığı hâlinde kişinin kusurunun olmadığı kabul edilir.

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

❖ Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması durumunda, esasen olayda bir hukuka uygunluk nedeni mevcuttur fakat gerçekleştirilen fiil ile hukuka uygunluk nedeni ile çizilen sınır aşıldığından, fiil sınırı aşan kısım bakımından hukuka aykırı hale gelmektedir.

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

● Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesinde düzenlenmiştir.

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

● Bu madde kapsamında iki farklı sınır aşımı öngörülmüştür. Bunlar;

❑ ilki hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın kast olmaksızın aşılması

❑ diğeri ise meşru savunmanın sınırının mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasıdır.

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

TCK m. 27/1

❖ TCK'nın 27. maddesinin 1. fıkrası, mahiyetine uygun olarak, görevin ifası (m. 24/1), meşru savunma (m. 25/1), ilgilinin rızası (m. 26/2) ve hakkın kullanılması (m. 26/1) hukuka uygunluk nedenleri bakımından uygulama alanı bulur.

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

❖ TCK'nın 27. maddesinin 1. fıkrası hukuka uygunluk nedenlerinin sınırının kast olmaksızın aşılması hâlinde uygulanır. Eğer fail hukuka uygunluk nedenlerinden birinin sınırını kasten aşmış ise kasten gerçekleştirmiş olduğu haksızlıktan dolayı sorumlu tutulur.

Ünite 4: Hukuka Aykırılık

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

❖ Kanun koyucu 27. maddenin 1. fıkrasında hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın kast olmaksızın aşıldığı hâllerde, yanılgının failin taksirinden ileri geldiğinin belirlenmesi ve işlenen suçun da taksirle işlenebilmesi durumunda sorumlu olacağını belirtmiştir.

Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması

TCK m. 27/2

➢ Meşru savunmanın sınırı fail tarafından heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılmış ise bu kişi mazur görülerek cezalandırılmamaktadır.

➢ Kişi sırf maruz kaldığı saldırının etkisiyle, heyecan, korku ve paniğe kapılarak meşru müdafaanın sınırlarını aştığında bu hükümden yararlanır. Failin bu gibi hâllerde meşru savunmanın sınırını kasten veya taksirle aşması arasında herhangi bir fark yoktur.